

**Persconferentie: De Nederlandse conjunctuur in 2008, d.d.
13 februari 2009.**

Sheet 1: Opening

Het CBS publiceert vandaag het eerste cijfer van de economische groei over het vierde kwartaal en de voorlopige jaarraming voor het gehele jaar 2008 van de belangrijkste economische variabelen. We publiceren vandaag ook de nieuwste cijfers over de vacatures, internationale handel, detailhandel en het consumptief krediet.

Sheet 2: Bbp-groei tot en met derde kwartaal 2008

Op deze eerste sheet ziet u de jaar- op jaar mutatie van het bruto binnenlands product (bbp) tot en met het derde kwartaal van 2008. U zult het beeld herkennen uit de eerdere persberichten. De niveaus voor de eerste drie kwartalen van 2008 zijn echter aangepast, het blauwe blokje is de bijstelling. De economische groei van de eerste twee kwartalen komt 0,3 procent hoger uit, het derde kwartaal 0,1 procent hoger. Hierdoor is de kwartaal-op-kwartaalgroei, die gecorrigeerd is voor seizoen en werkdageffecten, licht gewijzigd.

Sheet 3: Bbp-groei tot en met vierde kwartaal 2008

In het vierde kwartaal is het bbp 0,6 procent lager uitgekomen dan een jaar eerder. Dit is de eerste krimp in meer dan vijf jaar. Met de eerste raming van het vierde kwartaal komt de economische groei in 2008 uit op 2,0 procent. Het jaar 2008 is dus een jaar met twee gezichten: Een aanhoudende hoogconjunctuur in de eerste helft, vertraging en krimp in de tweede helft.

Kwartaal-op-kwartaal krimpt de economie in het vierde kwartaal met 0,9 procent. Dit is de grootste kwartaal-op-kwartaalkrimp sinds het begin van de jaren tachtig. De negatieve groei in het vierde kwartaal trekt de kwartaal-op-kwartaalgroei van de voorgaande kwartalen verder in de min. Vaak wordt van een recessie gesproken als in twee opeenvolgende kwartalen de kwartaal-op-kwartaalgroei negatief is. De nieuwste cijfers laten een krimp zien voor drie kwarten op rij. Hiermee is Nederland officieel in een recessie terechtgekomen.

Sheet 4: Bbp-groei en werkgelegenheid

In deze grafiek zijn de economische groei en de groei van de werkgelegenheid vanaf 1980 opgenomen. Tevens is het langjarig gemiddelde van de bbp-groei weergegeven. Dat gemiddelde is 2,7 procent.

Met het groeicijfer van 2,0 procent in 2008 is de economische groei weer onder het langjarig gemiddelde uitgekomen. De groei is wat lager dan in de booming jaren van 2006 en 2007. De vorige periode van hoogconjunctuur in de tweede helft van de jaren negentig hield vele jaren langer aan. Het jaar 2008 kan misschien het beste vergeleken worden met 2001, het eind van de vorige hoogconjunctuur. De CPB raming voor 2009 gaat uit van krimp.

De arbeidsmarkt reageert met enige vertraging op de economische ontwikkeling. In 2008 zien we dat de situatie op de arbeidsmarkt nog goed blijft. Het tempo waarmee de werkgelegenheid groeide nam weliswaar licht af ten opzichte van de 2006-2007, maar het arbeidsvolume liet nog een stijging zien. Met een economische groei van 2 procent, en een stijging van het arbeidsvolume van 1,5 procent is de arbeidsproductiviteit slechts zeer bescheiden toegenomen.

Sheet 5: Vertrouwen

De scherpe daling van de economische groei in het vierde kwartaal komt niet echt onverwachts. De voorlopende indicator het producentenvertrouwen van de industrie liet dit al eerder zien. In het begin van 2008 waren industriële producenten wel wat minder positief dan in 2007, maar zij zagen het toen nog overwegend zonnig in. In september toen Lehman Brothers in Amerika failliet ging, en met de nationalisatie van Fortis werd duidelijk dat de financiële crisis ook de reële economie zou treffen. Sindsdien is het producentenvertrouwen volledig onderuit gegaan.

Het consumentenvertrouwen nam een jaar eerder al af onder invloed van dalende beurskoersen. Over het eigen inkomen zijn consumenten overigens veel positiever dan over de economische situatie.

Sheet 6: Bbp-groei Europa

Hier vergelijken we de bbp-groecijfers van Nederland, Duitsland en de Eurozone.

De Nederlandse economie groeide het afgelopen decennium consequent harder dan de economie van onze belangrijkste handelspartner Duitsland. De Duitse groei vertoont grote overeenkomsten met de groei in het Eurogebied. Sinds 2006 komen de groecijfers zelfs vrijwel overeen. Ook binnen Europees verband presteert Nederland de laatste jaren relatief goed. Nederland lijkt vooralsnog minder last te hebben van de crisis dan andere Eurolanden. Vandaag komen Duitsland en Eurostat ook met nieuwe groecijfers.

Sheet 7. Bbp-groei internationaal

De economie in de Verenigde Staten loopt in ontwikkeling voor op Europa. De economische neergang begon eerder in de VS en de bbp-groei ligt nu ongeveer op gelijke voet met Europa. Voor het vierde kwartaal is de Nederlandse kwartaal-op-kwartaalgroei vergelijkbaar met die in de Verenigde Staten, beide een krimp van 0,9 procent.

Het gaat bergafwaarts, maar bij de burens gaat het nog slechter.

Sheet 8: Bestedingen

Als we nu terugkeren naar Nederland, dan zien we in deze sheet de ontwikkeling van de verschillende bestedingscategorieën van het bbp.

De open Nederlandse economie kan niet ontkomen aan de wereldwijde invloeden. Over de hele linie zijn de bestedingen gedaald. De Nederlandse uitvoer heeft de grootste klappen gekregen. Vooral de groei van de goederenuitvoer liep aanzienlijk terug in 2008, waarbij in het vierde kwartaal de uitvoer zelfs een krimp liet zien. Het is vooral de uitvoer van in Nederland geproduceerde goederen die het meest wordt geraakt. De wederuitvoer, de afgelopen jaren goed voor groeicijfers rondom tien procent per jaar nam nog slechts 1 procent toe. De invoercijfers zijn hoger dan die van de uitvoer wat duidt op voorraadvorming.

Vandaag zijn de exportcijfers over december gepubliceerd. Een daling van liefst 10 procent. We gaan het jaar 2008 somber uit.

De consumptie reageert veel minder sterk dan de uitvoer. De consumptie door huishoudens nam bescheiden toe in het vierde kwartaal. De duurzame consumptiegoederen liepen licht terug, wat vooral te danken was aan een sterke daling van de autoverkopen. Daarnaast waren de uitgaven aan kleding en horeca aanzienlijk minder dan in het voorgaande jaar. De consument heeft zich voor deze aankopen niet dieper in de schulden gestoken. Het uitstaand consumptief krediet veranderde nauwelijks. In deze cijfers zitten ook de vandaag bekend gemaakte cijfers over de detailhandel. Ze laten een lichte krimp zien, ook voor de Sinterklaas en kerstmaanden. Supermarkten scoorden goed, ten koste van de speciaalzaken. Het non-foodcijfer werd opgekrikt door een run op de opticiens.

De consumptie van de overheid groeide iets minder hard dan het voorgaande kwartaal. De groei kwam van de zorg en de kinderopvang.

De investeringen volgen het algemene beeld. In de eerste twee kwartalen werd flink meer geïnvesteerd. Het producentenvertrouwen was toen nog hoog. In het derde kwartaal zwakte het groeitempo van de investeringen af, om in het vierde kwartaal om te slaan in een lichte krimp. Er werd nog wel flink meer geïnvesteerd in computers en gebouwen. De investeringen in de woningbouw waren echter minder doordat het aantal transacties in de markt voor bestaande woningen fors afnam, er waren ongeveer 20 á 25 procent minder transacties. Er werd ook minder geïnvesteerd in machines en in infrastructuur.

Sheet 9: Productie bedrijfstakken

Nu kijken we naar de groei van de verschillende bedrijfstakken.

Vooraf de industrie liet een sterke daling in het vierde kwartaal zien. De industrie had flink te lijden onder de lage export, en de totale industriële productie viel in het vierde kwartaal terug met 6,5 procent. Binnen de metaalsector werd flink minder geproduceerd, maar vooral in de chemie liep de productie terug. De lagere productie had ook negatieve gevolgen voor de transportsector.

De bouwnijverheid groeide opvallend genoeg nog wel. 2008 was het mooiste jaar sinds tijden voor de bouw, en op de lopende projecten werd flink gewerkt. Nieuwe projecten komen veel minder los.

De handel en horeca produceerden minder. De winkerverkopen, maar vooral de autoverkopen zaten in de min, terwijl de horeca al een aantal kwartalen een teruggang rapporteert.

De financiële en zakelijke dienstverlening kwam uit op een groei van 1,9 procent in het vierde kwartaal. In het eerste half jaar was deze groei nog twee keer zo hoog. Onder invloed van de sterke daling van het aantal uitzenduren van de uitzendbureaus zwakte de groei af.

De delfstoffenwinning heeft in het eerste half jaar bijgedragen aan de hoge groei, maar kwam in het vierde kwartaal ook in de min.

De niet-commerciële dienstverlening laat nog een plus zien. De zorgsector is zelfs de snelst groeiende sector in het vierde kwartaal.

Sheet 10: Banengroei

Het gaat op het eerste gezicht nog goed op de arbeidsmarkt. Het aantal banen neemt nog steeds toe in het vierde kwartaal, al is het tempo van deze toename wel iets afgenomen. In het vierde kwartaal van 2008 waren er 95 duizend banen meer dan een jaar eerder. Opmerkelijk is dus de groeiende werkgelegenheid bij krimpende productie.

Sheet 11: Werkloosheid en vacatures

Begin 2005 was er een laatste top van het aantal werklozen van bijna 500 duizend. Sindsdien daalt het aantal werklozen, en zijn er in 2008 zo rond de 300 duizend. De afname in 2008 is wel minder groot dan in 2006 en 2007. In het vierde kwartaal is het aantal werklozen net iets meer dan in het derde kwartaal. Het stijgt bij jongeren. Het werkloosheidspercentage is afgenomen van gemiddeld 4,5 procent in 2007 naar gemiddeld 3,9 procent in 2008, een zeer laag percentage. Volgens deze cijfers is de spanning op de arbeidsmarkt nog altijd onverminderd hoog, zodat nog steeds gesproken kan worden van een krappe arbeidsmarkt

In de flexibele arbeidsmarkt van Nederland zijn het vooral de tijdelijke contracten die het moeten ontgelden bij de omslag in de conjunctuur. Uitzendbanen en vermoedelijk ZZP-ers zullen dan als eerste verdwijnen. Dit is ook terug te zien in de cijfers, het aantal uitzenduren daalt licht in het derde kwartaal en de geluiden over het vierde kwartaal zijn niet al te goed. In het tweede kwartaal van 2008 werd een piek bereikt. De openstaande vacatures lagen op een hoog niveau gedurende 2008, maar in het vierde kwartaal is het aantal openstaande vacatures ongekend sterk gedaald door vooral het schrappen van vacatures. In vergelijking met het derde kwartaal zijn er ruim 50 duizend vacatures minder.

Sheet 12: Vacatures naar bedrijfstak

Vooral in de industrie en in de commerciële dienstverlening zijn veel vacatures verdwenen. Bij de industrie lag het aantal vacatures een derde lager, bij de commerciële dienstverlening een kwart, waarbij vooral de vacatures in de handel terugliep. In de collectieve sector zijn er nauwelijks minder vacatures.

Sheet 13: Samenvatting

De Nederlandse economie groeide in 2008 met 2,0 procent. 2008 was een jaar met twee gezichten. In het eerste half jaar was nog sprake van hoogconjunctuur met groeicijfers van ruim 3 procent. In het derde kwartaal zwakte de groei af, en sloeg volledig om in het vierde kwartaal waarin de economie kromp. We kunnen nu spreken van een recessie omdat het bbp in drie opeenvolgende kwartalen lager was dan een kwartaal eerder.

Hoewel het niet goed gaat, gaat het bij de bureaus nog slechter. De Nederlandse economie doet het beter dan Duitsland en gemiddeld in Europa. De arbeidsmarkt was nog goed in 2008 al zijn er wel beginnende barsten waar te nemen. Het aantal banen neemt nog toe, maar de groei van het aantal banen zwakte af. Het aantal vacatures is flink gedaald en de werkloosheid daalt niet meer, maar is in het vierde kwartaal licht opgelopen.